

ИНСТИТУТ ЗА СОЦИОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ГЛОБАЛНА КРИЗА
НЕОЛИБЕРАЛНОГ
ОБЛИКА
КАПИТАЛИСТИЧКЕ
РЕГУЛАЦИЈЕ
И ЛОКАЛНЕ ПОСЛЕДИЦЕ

НАУЧНИ
СЛУЧАЈ СРБИЈЕ
СКУП

1838

Универзитет у Београду – Филозофски факултет
Институт за социолошка истраживања

**Научни скуп националног значаја
„Глобална криза неолибералног облика
капиталистичке регулације и
локалне последице: случај Србије“**

Београд, 17–18. новембар 2017. године

Издавач

Универзитет у Београду – Филозофски факултет
Институт за социолошка истраживања

За издавача

Проф. др Данијел Синани
в.д. декана Филозофског факултета

Уреднице

Јелена Пешић
Анђелка Мирков
Вера Бацковић

Припрема за штампу
Досије студио, Београд

Штампа

ЈП Службени гласник, Београд

Тираж

50

ISBN 978-86-6427-072-4

Издавање књиге је финансијски помогло
Министарство просвете, науке и технолошког развоја
Републике Србије (пројекат: 179035)

Београд, 2017.

**Научни скуп националног значаја
„ГЛОБАЛНА КРИЗА НЕОЛИБЕРАЛНОГ ОБЛИКА
КАПИТАЛИСТИЧКЕ РЕГУЛАЦИЈЕ И
ЛОКАЛНЕ ПОСЛЕДИЦЕ: СЛУЧАЈ СРБИЈЕ“**

Универзитет у Београду – Филозофски факултет
Институт за социолошка истраживања
Београд, 17–18. новембар 2017. године

Научни скуп се организује у оквиру пројекта „Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери“ (евид. бр. 179035), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Намера овог скупа је да се са научног аспекта сагледају последице глобалне кризе неолибералног капитализма на примеру Србије, имајући у виду друштвене промене на локалном нивоу (тј. на нивоу државе, регија, насеља) у различитим доменима: економији, политици, социјалном и урбаном/руралном развоју, култури, друштвеним односима, грађанском активизму итд. Иако је значајан број саопштења са овог скупа посвећен анализи резултата емпиријских истраживања у вези са последицама кризе неолибералног капитализма у различитим сферама друштвеног живота у Србији, представљени су и радови у којима се на појмовно-теоријском плану разматрају карактеристике новог типа друштвене регулације.

ПРОГРАМ НАУЧНОГ СКУПА

Петак, 17. новембар 2017. године

9:30–10:00 Регистрација учесника

10:00–10:15 Уводна реч: Мирјана Бобић, управница
Института за социолошка истраживања

**СЕСИЈА 1. Глобална криза неолибералног поретка на примеру
Србије: узроци, последице и алтернативе**

10:15–11:45 *Модератор:* Мирјана Бобић

Љубиша Митровић – *Положај Србије у контексту
глобалне кризе и трајања за алтернативом*

Слободан Миладиновић – *Прекаријати као нови
елементи социјално-класне структуре српског друштва*

Петар Анђелковић – *Транзиција из социјализма у
обрнути социјализам – случај Србије*

11:45–12:00 Пауза

**СЕСИЈА 2. Политички одговори на кризу неолибералног
капитализма у Србији**

12:00–13:30 *Модератор:* Младен Лазић

Владимир Вулетић – *Неоконзервативни заокреп
као доминантни политички одговор на кризу
кайиџалистичке рејулације*

Јелисавета Петровић – *Пројесна политика у
дигитално доба – случај „Пројесна против диктатуре“*

Ана Бирешев – *Колико смо далеко од окрепа против
мера штедње? – Србија из перспективе јобуњене
евројске периферије*

Наташа Јовановић – *Србија на иromeђи озложености,
страха и неодлучности: примена теоријског модела
Цвејана Тодорова на случај Србије*

13:30–14:30 Ручак

**СЕСИЈА 3. Структурне и вредносно-идеолошке последице кризе
неолиберализма**

14:30–16:00 *Модератор:* Слободан Цвејић

Јелена Пешић – *Карактеристике структуралне и
вредносно-идеолошке дивергенције између рејулације*

*и елија у контексту глобалног услона и кризе
неолиберализма: случај Србије*

Божидар Филиповић – *О приватизацији и приватном
власништву – квалитативни и квантитативни
прислију проблему вредносне оријентације*

Ирена Петровић – *Empresas recuperadas у Арђентини –
одговор на кризу неолибералног кайиштализма*

Александра Марковић – *Прекарни рад и делатни
поштенцијал прекарних радника у Србији*

16:00–16:15 Пауза

**СЕСИЈА 4. Концептуално промишљање друштвених појава у
неолибералном капитализму**

16:15–17:30 *Модератор:* Јелена Пешић

Анђелка Мирков – *Неолиберализам и друштвене
неједнакости: рефлексије на нивоу урбаних суседстава*

Стефан Јанковић – *Између социоисторицизма и
геоморфизма: о моућностима изградње једне
шолологије пракси*

Андреј Цветић – *Неолиберализам/орголиберализам:
покушај терминолошког разјашњења*

Субота, 18. новембар 2017. године

**СЕСИЈА 5. Изазови неолиберализације јавне и културне
политике у Србији**

10:00–11:30 *Модератор:* Анђелка Мирков

Мина Петровић – *Градоначелници у Србији:
шиши лидерства и развојна агенда*

Срђан Кораћ – *Корпоративно-менаџерско
помодарство и урушавање друштвене улоге јавне
управе у Србији*

Милена Токовић – *Креирање градског културног
идентитета Београда иза кулиса: културна политика
и изазови трансформације*

Немања Звијер – *Култура између „државне контроле“
и „слободне тржишћа“: случај Србије*

11:30–11:45 Пауза

- СЕСИЈА 6. Утицај глобалних неолибералних процеса на рурални и урбани развој у Србији**
- 11:45–13:15 *Модератор:* Мина Петровић
Сретен Јелић, Милица Васић – *Глобални йроцеси – рурална йодручја и насеља у Србији*
Вера Бацковић – *Перцејиција йосйсоцијалистичкој развоја Београда*
Марија Василић – *Развој градова у Србији йод ућицајем синерџије йарћокрайске државе и неолибералној кайићализма*
Валентина Вукосављевић Павловић – *Уйрављање локалним социо-економским развојем у Србији: йример града Лесковца*
- 13:15–13:30 Пауза
- СЕСИЈА 7. Друштвени положај и идентитет у периоду кризе неолибералног капитализма у Србији**
- 13:30–15:00 *Модератор:* Вера Бацковић
Жељка Манић – *Майтеријални йоложај сйановника осам градова у Србији*
Драгана Гундоган, Младен Радуловић – *Како млади у Србији йерцићирају свој будући друшћвени йоложај*
Драган Станојевић, Јелисавета Петровић – *Социјалне биографије младих активиста йолийичких йарћија у Србији*
Селена Радовић – *Криза родних идентитета: трансформација мушкости у Србији*
- 15:00–15:30 **Закључна дискусија**
Модератор: Жељка Манић

Љубиша Митровић*

Филозофски факултет, Универзитет у Нишу

Положај Србије у контексту глобалне кризе и трагања за алтернативом

Узроци савремене глобалне кризе капитализма везани су не само за модел регулације управљања већ и за стратегију развоја/начин производње. С правом је упозоравао Имануел Волерстин да „оно што многоструке анализе пропуштају да кажу јесте то да је проблем кризе светски и структурални“. У раду се, најпре, разматрају узроци савремене светске кризе и глобализација њених ризика. Посебно се истиче улога неолиберализма као стратегије развоја на њено генерисање. Потом се указује да се она не може разрешити унутар владајућег облика капитализма. Постаје све јасније да се стратегијом којом је произведена криза не може из ње изаћи. Потребно је радикално променити не само „тактичке методе“/инструменте економске политике већ и стратешки и развојни циљ и правац, као и „у игру увести нове актере друштвених промена. У супротном, ако не кренемо другим путем, изгубљени смо!“ (Н. Тинбергер). Криза ће се свом жестином глобализовати, док ће светски титаник/глобални минотаур доживети несагледиве последице по човечанство. У овом контексту аутор разматра положај Србије у глобалном светском систему и утицај транзиционих стратегија на њен развој од 1990. до 2017. године, као и њихове последице по економију, друштво, културу и политику. На основу резултата социолошких и других истраживања, аутор истиче како су ефекти ове „транзиције без социјалне одговорности“ довели Србију у полуколонијални однос зависне земље периферног капитализма. Аутор поентира свој рад: Србија се, као „торзо држава“, налази на ново-старом раскршћу. Темелна питања њеног развоја и управљања морају се критички и радикално репроблематизовати. У потрази за алтернативом, решење није ни у каквом изолационизму или обнови ауторитарог цезаризма. Уместо даље периферизације и социјалдарвинизације и разарања привреде и друштва, неопходно је обликовати нову платформу социјалдемократског развоја и управљања, социјалног партнерства свих слојева за развој, демографску обнову нације и демократски препород Србије.

Кључне речи: неолиберализам, глобална криза, Србија, транзиција, социјалдемократска алтернатива

* ljubisa.mitrovic@filfak.ni.ac.rs

Слободан Миладиновић*

Факултет организационих наука, Универзитет у Београду

Прекаријат као нови елемент социјално-класне структуре српског друштва

Прекаризација рада као појава и прекаријат као друштвена група, прихватањем наолибералног концепта и праксе, постају све присутнији у савременом друштву. У последњих пар деценија било је више покушаја да се прекаријат дефинише. Гај Стендинг је први аутор који је на ову тему направио озбиљнију студију, око које се развила жива полемика. Оно што је посебно значајно је да се ради о појавама које имају глобални карактер и које су присутне и у Србији. Код нас је, још од осамдесетих година, постало евидентно урушавање привреде и друштва. То је, неминовно, пратила и социјална деградација класа и слојева. Током деведесетих долази до смањивања обима производње и броја радних места, а самим тим и до раста незапослености и економског пропадања средње класе. Отпочињањем транзиције од почетка двехиљадитих, отварају се процеси флексибилизације рада. Са њима значајан број радника се укључује у прекарни рад. Ово се не односи само на транзиционе губитнике, којих има највише међу мануелним радништвом, него и на високообразоване стручњаке. Данас већ можемо да говоримо о сегментима друштва у којима прекаризација рада поприма велике размере. Кључни проблем који отежава сваки покушај дугорочног решавања друштвеног положаја прекаријата је губитак класно социјалног идентитета, непрепознавање сопствених класних циљева и интереса, неповезаност и неорганизованост, али и њихова пријемчивост за различите деструктивне политичке идеологије.

Кључне речи: прекарни рад, прекаријат, класа, слој, друштвена структура

* miladinovic@fon.rs

Петар Анђелковић*

Филозофски факултет, Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици

Транзиција из социјализма у обрнути социјализам – случај Србије**

Свако време, па и ово данашње, намеће неке опште идеје које обузимају људе и народе. Таква је данас мондијалистичка идеја о уређивању „света без граница“ као целине у коју се утапају посебни народи и државе. Као нуспродукт глобализације, обавезан образац за бивше социјалистичке земље, наметнут је процес назван транзиција. Стога је Волерстин у праву када каже да се цео свет налази у ситуацији „својеврсне глобалне транзиције“. Велики број теорија је написан у настојању да се објасне ови процеси. Један од дискурса којим је могуће објаснити „глобалну транзицију“ је и принцип *обрнутој социјализма*. Наиме, ако се социјализам заснивао на идеји социјалне правде, односно расподеле друштвеног богатства на што већи број чланова друштва, обрнути социјализам функционише на принципу „приватизација профита, а социјализација губитака“, и то на свим нивоима. На глобалном нивоу, богати (2%) постају све богатији, а већина становништва све сиромашнија. Као резултат таквог процеса, уместо хармоничне будућности, како је предвиђао Фукујама, имамо смрт социјалне државе на једној, а социјализацију губитака на другој страни. Када је реч о Србији, што је фокус овог рада, овај процес има још једну негативну тенденцију – најизраженију централизацију Србије („Србија ради, Београд се гради“), а као последицу имамо депопулацију становништва из ободних региона, односно читаве регионе који се „гасе“. Стога, како на глобалном тако и на глокалном нивоу, време је за новог Маркса и нови социјализам.

Кључне речи: социјализам, капитализам, обрнути социјализам, свет, Србија

* profapetar@gmail.com

** Рад је резултат истраживања на пројекту „Косово и Метохија између националног идентитета и евроинтеграција“ (евид. бр. 47023), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Владимир Вулетић*

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Неоконзервативни заокрет као доминантни политички одговор на кризу капиталистичке регулације**

У тексту се брани теза да је неоконзервативни заокрет доминантан политички одговор на кризу капиталистичке регулације на почетку XXII века како у Европи и САД тако и у Србији. У уводном делу указаће се на основне проблеме капиталистичке регулације с којима се у време глобализације суочава, пре свега, развијени Запад и земље које се налазе у његовој зони утицаја. У другом делу се образлаже теза да је основна одлика неоконзервативног заокрета замагљивање тих проблема. Две кључне стратегије замагљивања су, с једне стране, скретање пажње на теме које се не тичу капиталистичке регулације друштвених односа, већ се баве „хоризонталним неједнакостима“ и културним разликама, а с друге стране, замена узрока и последице којом се политички и културни феномени представљају као главни извор проблема савременог друштва. Друга теза је да у том погледу не постоји суштинска разлика између кључних актера на политичкој сцени. Када је о Србији реч, неоконзервативни заокрет се може уочити у политици свих релевантних политичких странака и покрета. Алтернативни погледи на проблем капиталистичке регулације, о којима ће у тексту само посредно бити речи, присутни су тек на нивоу теоријских замисли које циркулишу у кружоцима и групама политичких истомишљеника. Постојећи покушаји организоване политичке артикулације тих замисли, чак и када су громогласно представљени, остају без значајније подршке у јавности. Да би се доказале наведене тезе, користиће се анализа дискурса – схваћеног као систем исказа који повезују одређена идеолошка значења и вредности, развијених у наступима председничких кандидата на изборима одржаним у Србији априла 2017. године. Расправа о чиниоцима који утичу да неоконзервативни дискурс има доминантну подршку јавности представља посебан истраживачки задатак, па ће у овом тексту та тема бити поменута тек у назнакама на нивоу неразвијених хипотеза.

Кључне речи: капитализам, криза, неоконзервативизам, дискурс, Србија

* vvuletic@f.bg.ac.rs

** Рад је део пројекта „Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери“ (евид. бр. 179035), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Јелисавета Петровић*

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Протестна политика у дигитално доба – случај „Протеста против диктатуре“**

Пролећа 2017. године, на улицама већих градова у Србији, током више недеља окупуљали су се и протестовали грађани незадовољни исходом председничких избора. Иако је незадовољство изборним резултатима представљало непосредан повод окупуљања, захтеви учесника „Протеста против диктатуре“ (како је назван), постављени су на значајно ширим основама – од смене државног врха до изражавања најразличитијих ставова са левог и десног краја спектра политичких идеја. О времену, месту и трасама протестне шетње, демонстранти су се договарали, а заинтересовани грађани и шира јавност обавештавали, највећим делом путем друштвених мрежа. Као један од куриозитета ових демонстрација, издвојио се изостанак лидера и водећих организација протеста. Питање које се у овом раду поставља је да ли „Протест против диктатуре“, као што је то случај са низом протеста који су се у последњих неколико година одиграли широм света („Арапско пролеће“ (Блиски исток и северна Африка, 2011), „Окупирај Вол Стрит“ (САД, 2011), 15М (Шпанија, 2011), #Yo soi 132 (Мексико, 2012), Кишобран револуција (Хонгконг, 2014) и др.), представља нови, „дигитални“ тип протестне политике. Налази већег броја истраживања показују да „дигиталне“ протесте одликује преливање технолошки посредованог активизма са „мреже“ на улице, микроумрежавање, ширење информација и мобилизација путем социјалних медија који постају основна организациона инфраструктура (уместо једне или више централних организација карактеристичних за протесте „аналогног“ доба), широко постављена агенда и обједињавајуће поруке (попут слогана „Ми смо 99%“) које омогућавају колективну идентификацију припадника међусобно веома различитих друштвених група и слојева. Као кључни носиоци овог облика протестне политике издвајају се млади, образовани, дигитално писмени припадници урбане средње класе. Анализа се заснива на подацима прикупљеним у анкетном истраживању ставова и пракси

* vukelic.jelisaveta@gmail.com

** Рад је део пројекта „Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери“ (евид. бр. 179035), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

учесника „Протеста против диктатуре“ реализованом у току трајања протеста (април–мај 2017. године).

Кључне речи: аналогни и дигитални протести, „Протест против диктатуре“, Србија

Ана Бирешев*

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Колико смо далеко од покрета против мера штедње? – Србија из перспективе побуњене европске периферије

Програм „експанзивне штедње“, који је примењен у земљама европске периферије како би се регулисале последице финансијске кризе из 2007. године, подстакао је у тим земљама мобилизацију грађана и настанак покрета усмерених против мера штедње. Иако различити по обиму, донетима, оквирима који су коришћени да се представе и тумаче проблеми, репертоарима деловања и организационим моделима, сви ови покрети су имали заједничко то што су настали као одраз економске кризе и кризе легитимности (Della Porta, 2015, 2017). Унутар њих су уобличене посебне граматике критике капитализма и дискредитованих институција представничке демократије. У Србији до сада није било покрета за које би се могло рећи да су се изградиле као покрети против мера штедње. У овом раду ћу настојати да осветлим историјске, структурне и културне околности које су на то утицале, али ће ипак највише пажње бити поклоњено социолошким истраживањима у којима је забележено незадовољство грађана дало неке наговештаје кретања у правцу критике и пракси које су развили савремени антисистемски покрети. У циљу процене могућности јављања сличних покрета у Србији, поменуте наговештаје – антиполитичко расположење и неповерење према политичким партијама, утемељивање критике у моралу и избегавање политичке артикулације, начелна забринутост због несигурности и одустајање од традиционалних облика удруживања и колективног делања – посматраћемо у компаративној перспективи и у светлу налаза до којих се дошло изучавањем новијих покрета на периферији Европе и у њеном језгру.

Кључне речи: друштвени покрети, капитализам, мере штедње, демократија, Србија, Европа, периферија

* ana.biresev@f.bg.ac.rs

Наташа Јовановић*

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Србија на тромеђи озлојеђености, стјраха и неодлучности: примена теоријског модела Цветана Тодорова на случај Србије

Немилосрдно раслојавање светског становништва и нарастајући јаз између оних који се налазе на нижим и оних на вишим позицијама класне лествице ноторна је реалност унутар граница готово свих националних држава данас. Па ипак, нарочита социјално-економска дисторзија неолибералног капитализма је заоштравање већ постојеће разлике између држава и региона на глобалном нивоу. У таквом социо-економском, али последично и политичком контексту, Цветан Тодоров класификује земље у четири категорије у односу на њихову позицију у новом светском поретку, који карактерише и криза неолиберализма. Прву групу земаља одликује *ајеићић* за стицање богатства (у неким случајевима и јачање политичке моћи) које им је вековима измицало и одлазило у друге руке (то су Јапан, Кина, Индија, Бразил итд.). У другој групи земаља главну улогу игра *ressentiment* односно, како то Тодоров преводи, *озлојеђености* (то су, пре свега, државе које се налазе између Марока и Пакистана, али и неке земље Латинске Америке). Становништво и политичке елите у овим земљама као главни узрок својих проблема перципирају земље Запада, нарочито бивше колонизаторске силе. На другом крају ове дијаде налази се група земаља (то је трећа група према Тодорову) коју карактерише *стјрах* од озлојеђених. Страх је, пре свега, произашао из безбедносних разлога (пораст стопе криминалитета и перманентни терористички напади под окриљем исламистичке идеологије), али важну улогу има и економски фактор. На крају, битну ролу свакако има и политичко-културолошки фактор у виду, са једне стране, „сукоба“ различитих идентитета и стилова живота и са друге стране, потенцијалне акумулације политичких поена управо секуритизацијом поменутих разлика. Четврту групу земаља Тодоров назива *неодлучнима*, а то су земље које још увек нису заузеле ниједну од поменуте три стране. Ресурсе тих земаља пљачкају и њихове корумпиране владе и грађани других држава (и међународних организација), а етнички сукоби неретко су константа друштвене реалности у тим земљама. Посматрајући ову поделу као искључиво идеалнотипску, покушаћемо да анализирамо случај Србије у координатама овог теоријског оквира који ће бити

* natasa.jovanovic@f.bg.ac.rs

критички редефинисан. Позиционирање Србије у глобалним координатама посматраћемо доминантно кроз оптику односа према муслиманским мигрантима (који, дакле, превасходно долазе из озлојеђених земаља) како бисмо што адекватније истражили положај Србије на тремеђи између земаља страха, земаља неодлучних и можда чак и земаља озлојеђених.

Кључне речи: глобална прерасподела ресурса, идентитети, страх од миграната, политичке и економске импликације глобалног раслојавања, случај Србије

Јелена Пешић*

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Карактеристике структуралне и вредносно-идеолошке дивергенције између популације и елита у контексту глобалног успона и кризе неолиберализма: случај Србије**

Глобални успон неолибералног облика регулације капиталистичког поретка, глобалних тржишта и супра-националних политичко-безбедносних институција означили су (привремени?) крај интересне утемељености политичких елита у националним контекстима, где парламентарне елите убрзано губе моћ, која прелази у руке представника извршне власти (Lane, 2014: 111). Поред тога, са ширењем мултинационалних компанија, економске елите убрзано почињу да се конституишу на дуалним основама: са једне стране, у њихов састав улазе представници локалног крупног капитала, док им се, са друге стране, у све значајнијој мери придружују представници мултинационалног (страног) капитала. Ослањајући се на стару Полањијеву (Karl Polanyi) тезу да либерализам има за последицу наметања тржишних мерила и вредности не само економској него и политичкој и друштвеној организацији, Дејвид Лејн (David Lane) тврди да се хегемоне локалне (политичке и економске) елите у све значајнијој мери обликују и репродукују сходно интересима и вредностима глобалног капиталистичког система, односно да у све мањој мери представљају интересе и деле структурно-идеолошке карактеристике локалних популација. Наведени процес Лејн назива дивергенцијом (енг. *de-coupling*) елита и популације, настојећи да укаже на неке од његових карактеристика на примеру Велике Британије (2014). На темељу података који су добијени путем квантитативних емпиријских истраживања популације, те представника економске и политичке елите у Србији (2012–2015), као и података добијених у ранијим истраживањима елита и популације (1989, 2003), настојаћемо да тестирамо ову хипотезу поредећи однос између следећих елемената у три временске тачке: 1. структуралне карактеристике: а) материјални положај елита и популације, б) степен образовања, в) класно-слојно порекло, г) унутаргенера-

* pesicj@gmail.com

** Рад је део пројекта „Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери“ (евид. бр. 179035), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

цијску мобилност, д) унутаркласну хомогеност; и 2. вредносно-идеолошке карактеристике: а) степен пристајања уз вредности економског и политичког либерализма, односно, б) степен пристајања уз традиционалистичке вредности.

Кључне речи: неолиберализам, дивергенција, елите, популација

Божидар Филиповић*

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

О приватизацији и приватном власништву – квалитативни и квантитативни приступ проблему вредносне оријентације

У раду желимо приказати резултате квалитативног истраживања спроведеног на територији Београда. У намери да истражимо валидност мерења вредносних оријентација у квантитативним истраживањима, односно понудимо специфичну компарацију резултата квантитативне и квалитативне методологије, истовремено смо остварили и низ интересантних увида у различите интерпретације проблема приватизације и улоге приватног власништва у Србији. Као почетну тачку узели смо исказе који се већ деценијама користе у квантитативним истраживањима на територији Србије. У раду ћемо се превасходно фокусирати на следећих пет исказа: „Што влада мање интервенише у економији, то боље за Србију“; „Приватизација функционише у теорији, али не и у пракси“; „Без приватизације предузећа би била у још горуј ситуацији него што су сада“; „Све врсте јавних услуга би боље функционисале да су приватизоване“; „Друштвени напредак ће увек почивати на приватном власништву“. Наведене тврдње смо третирали као део основе за разговор, коју смо „допунили“ додатним потпитањима – уско везаним за разумевање самих исказа. У раду желимо показати на који начин квалитативна методологија може омогућити боље разумевање резултата квантитативне методологије, па и подстаћи даља истраживања. Такође, предочили бисмо како и у којој мери се различите интерпретације приватизације и институције приватне својине испољавају као (вредносне) неконзистентности. На крају, један део рада желимо посветити и анализи одбијања одговора (на наведене исказе) од стране дела испитаника, као и образложењима која се у таквим ситуацијама нуде.

Кључне речи: квантитативна vs. квалитативна методологија, приватизација, приватно власништво, вредности, Ликертова скала

* filipovic.bozidar1@gmail.com

Ирена Петровић*

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Empresas recuperadas* у Аргентини – одговор на кризу неолибералног капитализма*

Структурне реформе засноване на начелима Вашингтонског консензуса (приватизација, реструктурирање, отварање према светском тржишту) обележиле су почетак деведесетих година XX века у Аргентини. Иако је интеграција у процес светске капиталистичке производње довела до раста БДП-а и пада инфлације, економија ове земље била је и даље оптерећена проблемима попут дефицита текућег рачуна платног биланса, ниске стопе домаће штедње, фискалног дефицита итд. У циљу постизања стабилности курса домаће валуте 1991. године усвојен је *Закон о конвертибилности валута*, на основу кога је уведен режим фиксног девизног курса (пезос је фиксиран за долар у односу 1:1). Успостављање паритета између аргентинског пезоса и америчког долара довело је до затварања великог броја индустријских објеката (индустријска производња није била у могућности да опстане пред масовним таласом јефтине увозне робе) и значајног пораста незапослености. Уз то, економској нестабилности допринели су још и ефекти финансијске кризе у Мексику (1994–1995), познатије као „Текила криза“, и Азијске кризе (1997–1999). Тако је 1999. године у Аргентини забележена дефлација од 2% и негативан привредни раст од –3,4%, што је допринело значајном смањењу инвестиција и почетку „бекства капитала“ из земље. Почетком 2002. године долази до преласка на флукутирајући девизни курс, чиме је условљен нагли пад вредности пезоса, односно убрзани раст инфлације. Аргентина је те године остварила негативан привредни раст у износу од –10,9%, док је стопа незапослености износила 21,5%. Снажну економску кризу пратила је појава „опорављених предузећа“ (шпан. *Empresas recuperadas por sus trabajadores* – ERT), односно предузећа која су радници преузели у стечајном поступку, организујући производни процес на принципима радничког самоуправљања (и у правној форми кооператива). Основни циљ рада је анализа кључних фактора који су условили појаву „опорављених предузећа“ у условима кризе неоли-

* irena.petrovic@f.bg.ac.rs

** Рад је део пројекта „International Research Exchange on Cooperatives“ – INT. RE.COOP (PIRSSES-GA-2012–318991), подржаног од стране Европске комисије у оквиру *Marie Skłodowska-Curie Actions* (FP7-PEOPLE-2012-IRSES).

бералног капитализма, као и представљање основних карактеристика функционисања оваквог начина организације рада.

Кључне речи: Аргентина, неолиберална криза, опорављена предузећа, радничко самоуправљање

Александра Марковић*

Докторанткиња

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Прекарни рад и делатни потенцијал прекарних радника у Србији**

Постојећи фонд социолошког знања је последњих година проширен појмовима прекарнизације, прекарног рада, прекаријата. Остављајући по страни научну дебату и покушај теоријског одређења појма прекаријата, прекарност као једна од основних одлика савремених облика рада све више постаје аксиом у научним расправама. Још од почетка осамдесетих година XX века, свет се суочава са променама у односу снага рада и капитала, а коначно исходиште јесте увећање обима прекарне запослености, те стварање нове групе радника која настаје у другачијем контексту у односу на период тзв. државе социјалног старања (енг. *welfare state*). У раду ће се савремени процес прекарнизације посматрати као (ин)директна последица неолибералне економије и глобализације, а прекарност као дуални концепт који се односи на услове (живота и тржишта рада), али и потенцијални терен за (политичку) мобилизацију. Рад ће пружити критички осврт на званичну државну статистику тржишта рада у Србији из перспективе процеса прекарнизације и прекарног рада, а као извор обавештења биће коришћени подаци о тржишту рада у Србији доступни на сајту Републичког завода за статистику (примарни извор обавештења биће подаци из Анкете о радној снази). Сагледавањем правно-институционалног оквира (пре свега *Закона о раду*), који легализује флексплоатацију радника, али и свих доступних података кроз четири димензије прекарности (временску, организацијску, социјалну и економску), рад ће настојати да пружи потпунију слику и преглед прекарног рада у Србији. Најзад, уз добијене налазе, рад ће понудити анализу делатног потенцијала (пре свега у погледу политичке мобилизације) прекарних радника у Србији.

Кључне речи: прекарни рад, прекарнизација, флексплоатација, тржиште рада у Србији, колективно делање

* aleksandra.markovic1@hotmail.com

** Рад је део пројекта „Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери“ (евид. бр. 179035), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Анђелка Мирков*

Институт за социолошка истраживања
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Неолиберализам и друштвене неједнакости: рефлексије на нивоу урбаних суседстава**

Критички дискурс о неолибералном облику капиталистичке регулације неретко обухвата запажања о повећању друштвених неједнакости како на глобалном плану тако и на нижим просторним нивоима. Екстремна пауперизација становништва и друштвена поларизација представљају неизбежне последице поновног увођења тржишног фундаментализма и повлачења државе благостања из домена социјалне заштите (у развијеним капиталистичким земљама од осамдесетих година XX века). У новијој литератури, која светску економску кризу из 2008. године види као почетак краја неолибералне епохе, истиче се још једно значајно запажање које се тиче друштвених неједнакости у неолибералном контексту. Наиме, пораст друштвених неједнакости, као иманентно својство неолиберализма, представља главну окосницу неодрживости датог поретка, и то не само у социјалном смислу, имајући у виду опасност заостравања друштвених сукоба и немира, него и у економском погледу јер неометан економски раст није могућ у условима пада продуктивности, повећања стопе незапослености и додатног притиска на иначе редуковани систем социјалних давања. У раду се указује на узрочно-последичну везу између неолибералног облика капиталистичке регулације и продубљивања друштвених неједнакости на више просторних нивоа (глобалном, националном, регионалном и локалном), а посебна пажња је посвећена анализи рефлексија ових процеса у урбаним суседствима глобалних неолибералних градова. Иако су друштвене неједнакости и социопросторна сегрегација биле својствене великим градовима и пре тзв. „неолиберализације простора“, урбана политика која се руководи принципима тржишне регулације и профитабилности има тенденцију да производи социјално неодрживо урбано окружење, фрагментисано и поларизовано на резиденцијалном нивоу на основу класно-слојне и етничке

* andelkam@yahoo.com

** Рад је део пројекта „Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери“ (евид. бр. 179035), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

припадности становника. Повећање друштвених неједнакости унутар и између урбаних суседстава битно одређује квалитет живота становника града и њихове животне шансе, укључујући и позиционирање на тржишту рада.

Кључне речи: неолиберализам, друштвене неједнакости, град, неолиберална урбана политика, урбана суседства

Стефан Јанковић*

Институт за социолошка истраживања
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Између социоисторицизма и геоморфизма: о могућностима изградње једне топологије пракси**

Овај рад циља ка растакању неколико фундаменталних координата које стоје у основи нечега што ћемо називати епистемичке геометрије простора. Наиме, иако је социологија збиља утемељена као својеврсна социјална топологија, она је утолико била константно одређена кроз визуре посебних епистемичких геометрија и њихових онтолошких подлога, које су понајвише имплицитно садржале одређене визије простора, и то у посебном односу са временом. Комплексност савременог света, конституисаног кроз мноштво преплићућих мрежа унутар којих моћ дејствује кроз дистанце и блискости, свакако изискује преиспитивање ових, најчешће скривених визура простора подвучених испод теорија. Утолико, узимајући за основу Герцову дихотомију епохализам/есенцијализам, ово посредовање простор(им)а ће се пратити кроз преплитање елемената два пола, унутар којих се смешта визура света и гради епистемолошка апаратура: социоисторицизам и геоморфизам. Социоисторицизам, тврдићемо, почива на дубокој превласти времена које се утискује у просторе. Почев од еволуционизма, позитивизма и дијалектике, све до савременог критичког реализма, социоисторицизам је дубоко уграђен у социолошки имагинаријум тиме што настоји да процесе и акције увече као делове епохалног кретања у простору, чинећи их донекле изоморфним и подређујући их телеолошкој машинерији кретања времена и бележења органских контракција. Геоморфизам пак претежно препознаје топографије простора. Премда се варијације унутар геоморфизма указују као огромне, оне ипак као заједнички садржалац примарно садрже топониимију просторног размештања елемената, које је уграђено једнако у феноменологију, (пост)структурализам, конструктивизам, али и савремени емпирицизам тзв. „равних онтологија“ и теорија мрежа. Негде на међи јесте низ „медијативних покушаја“ (посебно

* stefanjankovic87@hotmail.com

** Рад је део пројекта „Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери“ (евид. бр. 179035), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

у вези тзв. проблема структура – акција) уперених ка стварању извесне „коалиције“ простора и времена. Ипак, спрам датих амбиваленција, у самом закључку ћемо на основу неких савремених увида (Descola, Allen, Ingold) настојати да предложимо у кратким цртама предности изграње једне топологије пракси.

Кључне речи: простор, време, топологија, социоисторицизам, геоморфизам

Андреј Цветић*

Студент мастер академских студија
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

**Неолиберализам/ордолиберализам:
покушај терминолошког разјашњења**

Тема овог рада је разјашњење разлика између појмова неолиберализам и ордолиберализам и консеквентно одређивање који од појмова може прецизније да обухвати економске промене у Србији у периоду одблокиране постсоцијалистичке трансформације (2000–). Покушаћу да укажем да се значења појмова формирају у два битно различита историјска тренутка капиталистичке акумулације, те да контекст настанка појма утиче на његову структуру и карактеристике. Појам ордолиберализма развила је Фрајбуршка школа (Walter Eucken, Franz Bohm) између 1930. и 1950. године. Припадници ове школе сматрали су да је јака држава потребна као регулатор слободног тржишта да би се оно приближило равнотежи. Без државе би моћан приватан интерес угушио конкуренцију. Појам неолиберализма је током осамдесетих година почео да добија данашња значења: инсистирање на приватизацији, фискалној штедњи, слободној трговини, смањењу јавног сектора. Улога државе је у неолиберализму теоријски сведена на „ноћног чувара“, те њена улога није да се меша у тржишне токове и правила, већ само да штити приватну својину. С обзиром на то да се два појма коренито разликују по питању улоге државе у регулисању тржишта, покушаћу да укажем да је неолиберализам погоднији појам за објашњавање идеје економских промена у Србији у периоду постсоцијалистичке трансформације и промена на тржишту рада, које је темељно преструктурирано *Законом о раду* из 2014. године, те трансформације јавног сектора. На крају, покушаћу да укажем на ограничену примену појма ордолиберализам у српском случају јер не долази до значајног развоја средњег и малог приватног сектора, те опстаје значајна улога државе у структури БДП-а. Сходно томе, економска политика у Србији одступа од ордолибералних начела, јер држава не штити конкуренцију, већ омогућава лаку и несметану експлоатацију радника од стране инвеститора.

Кључне речи: капитализам, неолиберализам, ордолиберализам, тржиште, држава

* cvetic.andrej@gmail.com

Мина Петровић*

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Градоначелници у Србији: тип лидерства и развојна агенда**

Аналитички оквир рада чине концепти предузетничког и одрживог града. Оба концепта подразумевају промену модела управљања градом, од командног ка кооперативном, развијену сарадњу јавног са осталим секторима (приватним и цивилним) и нови тип лидерства, заснован на изградњи поверења и сарадње између различитих актера у граду. Концепт предузетничког града, међутим, претпоставља да се тако широка основа сарадње генерише примарно ради постизања економске конкурентности града у што ширим оквирима (национални-интернационални). Концепт одрживог града, с друге стране, постулира постизање баланса у остваривању економске, социјалне и еколошке димензије развоја града. На основу података анкетног истраживања обављеног са градоначелницима у 50 градова у Србији, рад има циљ да укаже на карактеристике модела управљања–лидерства, одређивања развојних циљева и спровођења конкретних мера у складу са наведеним концептима. Истраживање је обављено на узорку који обухвата 40% градова већих од 20.000 становника у Србији, различите величине (Београд је искључен из анализе), нивоа економског развоја и позиције у националној мрежи градова. Резултати показују изразиту наклоност градоначелника ка принципима кооперативног управљања, без обзира на величину града, ниво развијености, вредносни профил и карактеристике лидерства. Анализа конзистентности добијених одговора, међутим, указује на одступање између нормативних ставова и праксе, која је ближа командном моделу управљања и типу лидерства. Када је реч о развојним циљевима, градоначелници у Србији су предузетнички настројени, јер се економски циљеви фаворизују а социјални потискују, док се еколошка димензија високо вреднује у оквирима еколошке модернизације односно у функцији економског развоја. Како је спроведено истраживање део великог европског пројекта „European Mayors“ (29 земаља), резултати за Србију

* mipetrov@f.bg.ac.rs

** Рад је део пројекта „Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери“ (евид. бр. 179035), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

се посматраји и из компаративне перспективе. Она указује да према испитиваним обележјима градоначелници у Србији имају највише сличности са градоначелницима у земаљама бивше СФРЈ и неким постсоцијалистичким земљама.

Кључне речи: предузетнички град, одржив град, градоначелници, лидерство

Срђан Кораћ*

Институт за међународну политику и привреду, Београд

Корпоративно-менаџерско помодарство и урушавање друштвене улоге јавне управе у Србији

Полазиште овог излагања може се сажети у тврдњи да уградња неолибералне парадигме у реформу јавне управе у Србији посредством модела новог јавног руковођења (енг. *New Public Management*) није донела очекиван пораст нивоа квалитета јавних добара и услуга, већ је остварење друштвене правде учинила још замагљенијим и мање извесним циљем друштвеног развоја. Сходно уверењу да је најбоља она влада која најмање кошта грађане, политички одлучиоци су током протеклих деценију и по настојали да модернизују разгранат, дисфункционалан и делимично урушен административни апарат, наслеђен из доба преобимне реалсоцијалистичке државе, и то некритичким пресађивањем управљачких метода и техника из корпоративног света у подручје спровођења јавних политика по узору на постиндустријске полиархије. Суштинске разлике између етичког одлучивања запослених у приватном предузећу, које делује у околностима максимализације профита, и јавних службеника, који су дужни да поступају у складу са јавним интересима, неизбежно води занемаривању друштвене правде у спровођењу јавних политика. Док је као важан учесник у процесу креирања и спровођења јавних политика у ранијим временима била злоупотређавана као ослонац за одбрану недемократских режима, данас јавна управа прети да прерасте у структурну потпору корпоративних интереса. Тиме се јавна управа као витална институција демократског поретка изнова репродукује као носилац државних активности чији је исход кршење људских права и ометање грађана да остваре личне животне потенцијале. Проблем је у томе што модел новог јавног руковођења у самим земљама порекла већ деценију уназад и дуже трпи озбиљне критике са становишта демократског легитимитета због стварања порозне границе између подручја јавног и приватног, свођења грађана на пуке потрошаче јавних услуга и занемаривања моралне и друштвене улоге јавне управе. Примена модела новог јавног руковођења у околностима „закасне ле транзиције“ и недоследног спровођења реформе јавних институција у Србији тешко да ће моћи да без обнове друштвене улоге

* srdjan@diplomacy.bg.ac.rs

јавне управе поврати поверење грађана у веродостојност залагања домаћих јавних службеника да унапређују јавни интерес заснован на друштвеној правди.

Кључне речи: реформа јавне управе, ново јавно руковођење, етика јавне службе, Србија

Милена Токовић*

Институт за социолошка истраживања
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Креирање градског културног идентитета Београда иза кулиса: културна политика и изазови трансформације**

Последице процеса глобализације и неолибералног облика капиталистичке регулације одражавају се не само на политичку, економску, већ и на културну сферу, и на специфичан начин профилишу културне политике неразвијених земаља и земаља у развоју. Њихова трансформација из социјалистичког у капиталистички тип друштва успоставља нове релације између државе и културе, постављајући бројне изазове и питања о културној инфраструктури земље, актерима дефинисања културне политике (јавни/приватни/цивилни сектор), аутономији институција културе/културних манифестација. Услед системских промена, културно подручје последњих деценија постаје све значајније средство урбане ревитализације и регенерације градова. Култура постаје механизам за остварење низа друштвених, културних и економских циљева, док се стратешко коришћење уметности и културе у обликовању градских културних идентитета јавља као захтев новог модела урбаног управљања. Наведене промене у фокус пажње изно­ва постављају разматрање једне од могућих класификација концепата културних политика – хуманистички и тржишни модел. У основи првог је идеја да култура битно одређује појединца и друштво, самим тим и град, а град који не може културно да се одреди губи свој идентитет. Насупрот томе, тржишни приступ вреднује културна добра као добра која су подвргнута законима тржишта, вреднује се оно што се тренутно тражи, не узимајући у обзир да ли се ради о аутентичном културном садржају (Вујовић, 1998). Циљ рада је да утврди да ли је културна политика Београда ближа хуманистичком или тржишном моделу као идеално-типским моделима, а њихова примена ће посебно бити размотрена на примеру културне инфраструктуре двеју манифестација значајних за културни идентитет Београда: Бемуса и Феста.

Кључне речи: градски културни идентитет, културна политика, тржишни концепт, хуманистички концепт, неолиберализам

* mstanojevic85@gmail.com

** Рад је део пројекта „Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери“ (евид. бр. 179035), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Немања Звијер*

Институт за социолошка истраживања
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Култура између „државне контроле“ и „слободног тржишта“: случај Србије**

У најширем смислу, рад ће се позабавити сфером културе у Србији. Како је култура изразито широка област и врло комплексан феномен, пажња ће се посебно усмерити на функционисање институција културе, као што су културни центри, биоскопи и позоришта. Анализа ће се фокусирати на положај ових институција у локалним срединама у смислу финансирања и материјалних издатака за њихово функционисање, али ће се такође размотрити и евентуални утицаји политичких фактора на њихове уређивачке политике. Поменути проблематика посматраће се у упоредној перспективи, а упоредни оквир анализе биће одређен различитим идеолошким системима, и то социјалистичким са једне стране и неолибералним са друге. Случај Србије је у овом смислу социолошки индикативан јер је промена идеолошких система била посебно упадљива. У методолошком погледу, рад ће се базирати на дубинским интервјуима са изабраним представницима културних институција, као и на анализи примарне и секундарне литературе. Разматрање положаја и „егзистенције“ институција културе у оквиру поменутих система требало би да укаже на могуће промене „културне парадигме“, односно да ближе осветли карактер и смер тих промена преваходно из перспективе доминације различитих идеолошких система. Истовремено, анализа би требало да покаже и какав је био статус културе с обзиром на то који идеолошки образац је био доминантан.

Кључне речи: култура, институције, политика, идеологија

* nzvijer@f.bg.ac.rs

** Рад је део пројекта „Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери“ (евид. бр. 179035), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Сретен Јелић, Милица Васић*

Пољопривредни факултет, Универзитет у Београду

Глобални процеси – рурална подручја и насеља у Србији

Глобализација и глобални процеси који су се одвијали и који се одвијају остављају траг на многа подручја. Глобални процеси директно или индиректно утичу како на села и градове тако и на регионе, области и локалне заједнице, при чему праве одређене разлике између њих. Разлике су све евидентније и израженије. Уколико узмемо неке од детерминанти, било да је у питању сиромаштво, незапосленост, образовање, инфраструктурна опремељеност, број становника и слично, увиђају се драстичне разлике између региона, области, локалних заједница и насеља. Неминовно је да је северни део државе моћнији у вишеструком смислу у односу на југ или исток јер је и развијенији. Чињеница је да је југ државе веома сиромашан, а исток погођен великим одливом становништва. Велика је централизација моћи у градовима услед процеса глобализације, где је село у неповољној позицији да се развија. Села постају празна и велики су одливи становништва, а са умирањем старијих генерација изумреће и она. Старије генерације које су остале на селу радно, финансијски и мотивационо су ограничене. Постоје области и насеља у Србији који су услед процеса глобализације постали на извесни начин девастирани. Директан утицај глобализације видљив је кроз све веће миграцијске процесе на релацији село – град и сиромашнији делови земље ка богатијим деловима земље. Недостатак људског капитала као резултат глобалних процеса постаје велики проблем за развој и напредак појединих области и места. Мањак људског капитала у руралним подручјима успорава развој руралних подручја. Глобални процеси ће све више имати утицаја на друштвене процесе посматрано на било ком нивоу заједнице па и на рурална подручја и насеља, зато их не треба занемаривати.

Кључне речи: глобализација, глобални процеси, становништво, рурални развој, насеља

* sjelic@agrif.bg.ac.rs, milicavasicagrif@gmail.com

Вера Бацковић*

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Перцепција постсоцијалистичког развоја Београда**

Процес постсоцијалистичке трансформације значајно утиче на урбани развој јер се постсоцијалистички градови, између осталог, укључују у глобалну, првенствено европску, мрежу градова. Током овог периода мења се улога градова, затим њихова просторна структура, али и просторна структура на националном нивоу. Последице просторне дистрибуције капитала и расподеле контролних функција су све изразитије разлике између већих градова и мањих, градова и села, а посебно између главног града и осталог дела земље. На регионалне разлике утиче и пропаст индустрије у мањим градовима. Како више нема планиране урбанизације и идеје подједнаког регионалног развоја, долази до регионалне поларизације, тј. пораста регионалних неједнакости. У раду се анализира развој Београда у постсоцијалистичком периоду из перспективе становника осам градова у Србији на основу истраживања које реализовао Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду у оквиру пројекта „Карактеристике територијалног капитала у Србији“. Квантитативно и квалитативно истраживање спроведено је у градовима средње величине у Србији у периоду од 2013. до 2015. године. Анкета је реализована на репрезентативним узорцима: у Крагујевцу (N=379), Шапцу (N=346), Ужицу (N=322), Новом Пазару (N=299), Сомбору (N=288), Зрењанину (N=304), Лесковцу (N=301) и Зајечару (N=313). Полуструктурисани интервјуи су обављени са значајним локалним актерима: представницима локалне самоуправе (канцеларије за регионални/економски развој, културе и социјалне заштите), са представницима институција културе (музеј, позориште, културни центар), приватних фирми (локална мала/средња предузећа) и цивилног сектора. У Крагујевцу је интервјуисано 15 саговорника, у Шапцу 12, Ужицу 17, Новом Пазару 14, Сомбору 15, Зрењанину 13, Лесковцу 16 и Зајечару 15.

Кључне речи: градови, Београд, развој, перцепција

* vera.backovic@f.bg.ac.rs

** Рад је део пројекта „Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери“ (евид. бр. 179035), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Марија Василић*

Докторанткиња

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Развој градова у Србији под утицајем синергије партократске државе и неолибералног капитализма

На развој градова у Србији утиче како капиталистичка регулација заснована на неолибералној доктрини тако и дугорочне последице специфичне постсоцијалистичке трансформације које се у Србији још увек осећају, а оличене су, пре свега, у високо бирократизованој, партократској држави која у великој мери утиче на формирање тржишта у Србији. То представља један од кључних проблема у развоју градова. Локалне самоуправе у Србији не могу адекватно да се развијају јер су последице политичког управљања економским ресурсима велике. Предмет рада су управо препреке у развоју градова које настају у синергији партократске државе и неке врсте хибридног капитализма који је на овим просторима настао у комбинацији неолибералне доктрине и специфичног социјалистичког наслеђа. Циљ је показати да је развој локалних средина (градова и општина) у Србији диктиран са врха државе и да та врста централизације има већи утицај од глобалних утицаја који долазе „споља“. Поменута тема ће се анализирати на основу секундарних података о развоју градова (општинска статистика, документи, закони итд.), али и на основу интервјуа са кључним актерима на централном нивоу који су посредно или непосредно укључени у развој градова и општина у Србији, укључујући оне који припадају јавном сектору попут представника различитих министарства, „полујавном“ попут НАЛЕД-а, РАС-а и невладиног – СКГО, универзитети итд.

Кључне речи: постсоцијалистичка трансформација, локални развој, партократска држава, хибридни (неолиберални) капитализам, синергија, кључни актери

* marija.todorovi@gmail.com

Валентина Вукосављевић Павловић*

Висока пословна школа струковних студија, Лесковац

Управљање локалним социо-економским развојем у Србији: пример града Лесковца

Једна од претпоставки неолибералног облика капиталистичке регулације је глорификовање тржишта као по себи довољног услова за остваривање ефикасности и друштвено-економског развоја, кроз монетаристичке доктрине и антиинфлационе политике, насупрот политици подстицања и задовољавања колективних социјалних потреба. Несклад овог односа тржишно и социјално оријентисаног развоја у Србији истраживан је у оквиру социолошке експертизе изведене на примеру локалне заједнице Лесковац.** Добијени резултати су показали да су за остваривање равнотеже поменутог односа потребни инструменти и надлежности локалне заједнице за управљање локалним социо-економским развојем, при чему је потребан одговарајући модел политичког и партиципативног организовања. Посебну пажњу треба посветити степену агрегације потреба грађана, величини јавног добра којим се оне задовољавају и величини локалне заједнице која треба да га произведе. У дефинисању (и производњи) локалног социо-економског добра у извесној мери губи на значају просторност, а добијају економска снага и друштвена кохезија. То су добра која су изворно локална, а истовремено и национална, па их држава у управљању најчешће дели са локалним властима. Циљ овог рада је да се на примеру града Лесковца укаже на инструменте и надлежности локалне заједнице у управљању сопственим социо-економским развојем у неолибералном периоду.

Кључне речи: локална заједница, колективне социјалне потребе, јавно добро, политичка организација, грађанска партиципација

* valentinavukosavljevicpavlovic@gmail.com

** Вукосављевић Павловић, Валентина. 2008. *Партиципативна демократија и друштвени развој на примеру локалне заједнице Лесковац* (магистарски рад). Ниш: Универзитет у Нишу, Филозофски факултет.

Жељка Манић*

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Материјални положај становника осам градова у Србији**

Предмет рада је проучавање материјалног положаја становника Крагујевца, Шапца, Ужица, Новог Пазара, Сомбора, Зрењанина, Лесковца и Зајечара. Основни циљ рада је утврђивање материјалног положаја становника наведених осам градова у Србији, као и анализа разлика у њиховом материјалном положају. Анализа почива на подацима прикупљеним у анкетним истраживањима реализованим 2013, 2014. и 2015. године на репрезентативном узорку становништва Крагујевца (N=379), Шапца (N=346), Ужица (N=322), Новог Пазара (N=299), Сомбора (N=288), Зрењанина (N=304), Лесковца (N=301) и Зајечара (N=313), у оквиру пројекта „Карактеристике територијалног капитала у Србији“ Института за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду. Најпре ће бити анализирани подаци о индикаторима основних димензија материјалног положаја становника осам градова, тачније приходи и имовина. Поред објективних показатеља материјалног положаја, предмет анализе ће бити и субјективно виђење испитаника о материјалној ситуацији њиховог домаћинства, која је посматрана и у односу на друга домаћинства у њиховом граду и у Србији. Напослетку ће бити анализиран укупан материјални положај становника Крагујевца, Шапца, Ужица, Новог Пазара, Сомбора, Зрењанина, Лесковца и Зајечара, исказан композитним индексом, који је приказан у облику интервалне скале са пет нивоа: низак, нижи средњи, средњи, виши средњи и виши материјални положај. Емпиријски подаци на којима је заснован рад имају ограничења, која условљавају домете на основу њих изведених закључака. Пре свега, прикупљени су у оквиру ширег истраживања о развоју градова средње величине у Србији, чији фокус није био на материјалном положају њихових становника. Поред тога, између инструмената за мерење материјалног положаја употребљеног у овим и другим истраживањима у Србији постоје разлике, те подаци исказани композитним индексом

* zmanic@f.bg.ac.rs

** Рад је део пројекта „Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери“ (евид. бр. 179035), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

материјалног положаја нису упоредиви. С друге стране, релевантни делови инструмента употребљени у проучавању осам градова у Србији 2013, 2014. и 2015. године су потпуно исти, односно подаци о материјалном положају њихових становника су упоредиви.

Кључне речи: материјални положај, Крагујевац, Шабац, Ужице, Нови Пазар, Сомбор, Зрењанин, Лесковац, Зајечар

Драгана Гундоган, Младен Радуловић*
Институт за педагошка истраживања, Београд

Како млади у Србији перципирају свој будући друштвени положај**

Имајући на уму несигурну економску ситуацију, карактеристике флексибилног тржишта рада и неусклађености тржишта рада и система образовања у савременим друштвима, те повећања друштвених неједнакости и смањења друштвене покретљивости, настојали смо да сазнамо на који начин овај контекст утиче на визије будућности матураната у Србији. У вези са тиме, испитивали смо (1) да ли су млади након завршене средње школе оријентисани ка наставку школовања или ка тржишту рада и да ли је ова жеља повезана са нивоом образовања родитеља, као једним од индикатора друштвеног положаја. Поред тога, анализирали смо (2) којим занимањем би матуранти желели да се баве у будућности, како бисмо на основу жељеног занимања одредили друштвени положај коме они стреме. Одговоре на ово питање смо, такође, анализирали узимајући у обзир ниво образовања родитеља. Коначно, желели смо да испитамо (3) у којој мери испитаници сматрају да је вероватно да се њихове визије будућности везане за занимање остваре. Како би се на ова питања одговорило, коришћени су подаци истраживања „Образовање и транзиција ка одраслости у визијама будућности младих Србије и Словеније“, којим је обухваћено 1946 ученика завршних година 99 средњих школа у Србији. Анализом података установљено је да већина испитаника намерава да настави школовање (76%), мада је овај број знатно већи међу ученицима високо образованих родитеља. Поред тога, подаци показују да већина испитаника себе види међу стручњачким занимањима (57%), при чему је удео испитаника који себе види у овом типу занимања већи уколико су њихови родитељи високообразовани, као и уколико су у питању гимназијалци (наспрам осталих средњошколаца). У погледу извесности остваривања својих циљева, већина испитаника верује да ће остварити своје планове (77%), мада су деца образова-

* stokanicdragana@gmail.com, mradulovic@ipi.ac.rs

** Рад је резултат истраживања на пројектима „Унапређивање квалитета и доскупности образовања у процесима модернизације Србије“ (евид. бр. 47008) и „Од подстицања иницијативе, сарадње и стваралаштва у образовању до нових улога и идентитета у друштву“ (евид. бр. 179034), чију реализацију финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

нијих родитеља сигурнија у позитиван исход. У раду се закључује да се велики удео младих који није сигуран којим занимањем би желео да се бави (око 20%) може тумачити као једна од манифестација њиховог увиђања неизвесности на тржишту рада, док се разлике у визијама будућности које су повезане са образовањем родитеља могу тумачити као последица њиховог разумевања и прихватања неједнаких шанси.

Кључне речи: друштвени положај, визије будућности, образовне аспирације, тржиште рада

Драган Станојевић, Јелисавета Петровић*
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Социјалне биографије младих активиста политичких партија у Србији**

Предмет рада су типови социјалних биографија младих који су анагажовани данас у раду политичких партија у Србији. Постојећа истраживања указују на велики значај политичког поља за стицање социјалног капитала, различитих облика конкуренција и друштвену промоцију младих у условима веома високе стопе незапослености, још увек веома великог значаја јавног сектора у расподели дохотка, неповерења у институције и значаја неформалних мрежа подршке у јавној и приватној сфери. Анализа има циљ да препозна различите животне путање које резултирају тиме да млади постају део политичког поља зарад инструменталних циљева. Такође, аутори настоје да издвоје стратегије које млади користе унутар политичког поља да би побољшали своје позиције на тржишту рада, те стекли извесна знања, вештине али и социјални и економски капитал. Метод коришћен у раду је анализа наратива у којој испитаници објашњавају свој животни пут и значај делања унутар политичких партија имајући у виду структурне и културне оквире друштва у коме живе. Анализа је урађена на основу 16 дубинских интервјуа обављених са младима старости 18–30 година који су политички активни у раду владајућих и опозиционих партија у Србији током јуна 2017. године.

Кључне речи: млади, политички клијентелизам, неформалне мреже, социјалне биографије

* dstanoje@f.bg.ac.rs, vukelic.jelisaveta@gmail.com

** Рад је део пројекта „Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери“ (евид. бр. 179035), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Селена Радовић*

Институт за социолошка истраживања
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Криза родних идентитета: трансформација мушкости у Србији**

Комплексност неуравнотежених друштвених промена у Србији кулминирала је током последње две деценије, попримајући амбивалентна својства. Свеопшта ретрадиционализација друштва, условљена распадом претходног друштвено-политичког система, имала је своје импликације и на родни поредак, производећи својеврсну „кризу мушкости“. „Уздрана мушкост“, у амбијенту радикализације патријархата, окренула се сопственој реактуализацији и ре-афирмацији, док логика неолибералне економије, са друге стране, институционалним механизмима трајно потпомаже читав процес. Посматрајући мушкост као „конфигурацију родних пракси која подупире тренутно прихваћене одговоре на проблем легитимизације патријархата, који гарантује доминантну позицију мушкарца“ (Connell, 1995: 77), овим радом желела сам да покажем изнијансиране односе између друштва као целине – његових појединачних структура (међу којима је и родни поредак) – и мушкости, у контексту трансформације српског друштва у капиталистичко, неолиберално. Осветљавањем динамике друштвених кретања, настојала сам да укажем на сложене процесе промене мушкости кроз време, као и на даље ефекте тих промена. Стога је основни циљ овог рада објашњење на који начин родни ефекти генерисани промењеним друштвено-културним фигурацијама (ко)егзистирају у српском друштву од деведесетих година прошлог века до данас, те разматрање „судбине“ хегемонског модела мушкости у поменутом контексту.

Кључне речи: неолиберални капитализам, мушкост, криза, Србија, трансформација, родни поредак

* selena89kg@gmail.com

** Рад је део пројекта „Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери“ (евид. бр. 179035), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
316.323.6(497.11)(048)

НАУЧНИ скуп националног значаја Глобална криза
неолибералног облика капиталистичке регулације и локалне
последнице: случај Србије (2017 ; Београд)

Научни скуп националног значаја „Глобална криза
неолибералног облика капиталистичке регулације и локалне
последнице: случај Србије“, Београд, 17–18. новембар 2017.
године / уреднице Јелена Пешић, Анђелка Мирков, Вера
Бацковић. – Београд : Универзитет, Филозофски факултет,
Институт за социолошка истраживања, 2017 (Београд :
Службени гласник). – 42 стр. ; 20 cm

„Научни скуп се организује у оквиру пројекта „Изазови
нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери“
(евид. бр. 179035), који финансира Министарство просвете,
науке и технолошког развоја Републике Србије ...“ -> стр. 3.
– Тираж 50.

ISBN 978-86-6427-072-4

а) Неолиберални капитализам – Србија – Апстракти

COBISS.SR-ID 248740876

ISBN 978-86-6427-072-4

9 788664 270724